

Pala Cremada, a Enviny (XXXVII, 6.11). *Tossal de Pala-Pedregosa*, a Cabdella (XXXVII, 154.1).

Palato-lo-grau, a la vall de Castanesa (E.T.C. I, 147). Amb -o pre-catalana conservada (E.T.C. I, 120-122); per a la sintaxi, veg. *Coma-lo-formo* etc. (supra). J.F.C.

PALÀ

Poblet de Bages, de cases disseminades, vora la carretera de Sùria a Cardona. Oït *palà* (932), baixant de Sùria a Cardona i Manresa (exc. 73). Avui està repartit en dues parts, que llavors m'anomenaren «el *palà vell*» i «el Palà Nou» que deuen correspondre respectivament a la que els nomenclàtors i geogr. (GGC., Bna., 239) anomenen *El Palà de Torroella* (agre. al mun. de Castelladral (o sigui Navars), i el grup de colònies industrials de més avall vora el Cardener, pertanyent al mun. de *St. Mateu de Bages* (on hi ha la *Colònia Valls*, la més coneguda). Però no es doni importància a aqueix ús amb article, que no és tradicional sinó degut a la distinció moderna entre les dues parts; en altres enumeracions va sense article: «---Anglerill, *Palà de Coma*, Solsona ---» (crec referint-se al Palà Vell) anotà A.M.Alcover (BDLC 1916, IX, 95).

En el terreny administratiu i eclesiàstic no deu haver tingut mai gaire relleu, car ni tan sols figura en el cens de Pere III, a. 1359 (on veig els pobles circumdants, (Coaner, Sùria, Torroella etc.) (CoDoACA, XII, 69, vegueria de Manresa). No és, doncs, estrany que hagin estat en va totes les meves recerques per trobar-ne mencions antigues. Es coneix que mai no fou gaire més que un paratge conegut per estar a la vora de la gran via de comunicació de Barcelona, cap a Cardona.

Car gràcies a això tenim l'única cita antiga —valuosa pel seu caràcter literari— en Cerverí de Girona: «de *Palà* a Torrosela, / anam un jorn cavalcan, / d'una danceta novela / letras anava cercan ---» (*Pastorela* 10/24, v. 1; veg. la meva ed., i ja *BABL* XVII, 93).

És, doncs, prop de Torroella, com sabem, i el poeta va en camí de Cardona, on l'espera la seva amada, dama d'honor de la Vescomtessa. El metre, doncs, ens el mostra ja bisíl·lab i igual a la forma moderna, en la fi del S. XIII.

És lícit imaginar, però, que resulti d'un nom de predi romà dels formats amb o -ANUM o -IANUM damunt un NP de data romana, ço que induiria a creure que vingui d'un **Pala(z)an*, amb la caiguda de -z-, normal en fonètica catalana —*Torrosela* de TURRICELLA és forma trobadoresca del llenguatge artificios de Cerverí, que occitanitzava sens dubte *Torroella* de la llengua viva (però no hauria pogut

inventar la forma etimològica en -zà, d'un nom tan poc conegut).

Endevinem, doncs, que es tracti d'un *PALATIANUM, format damunt d'un NP PALATIUS. No és arbitrari, perquè està registrat PALATIUS per Schulze (364), i junt amb noms del mateix radical *Palatus*, *Palatuar* (474). I *Palatium* (559), *Palinius* i *Paius* o -LLIUS en Schulze (206), i formes no gaire diferents *Pallo*, *Pallia* i *Pallianus* en inscra. (CIL III i VIII). Acaba de convence'ns un paral·lel alt-italià *Palazzo* del districte de Bergamo (*Palanzano*, prov. de Parma potser té un altre origen).

Estariem més segurs si en trobéssim paral·lels en el Migdia de França que no és el cas (només un poc diferents en Skok (§§ 242, 226, 575, 899). Per això no descarto que es tracti d'una altra cosa. Potser un celtisme? El que hi donaria agafador és que potser PLATIO- (o cosa semblant) sembla haver significat alguna cosa com 'via' o 'camí' en cèltic de Renania, (recordant que *Palà* era parada en la gran estrada Barcino-Cardona!). El BLATIO-DANNOS sembla haver estat una mena d'inspector vial o curador de camins, segons uns inscripcions trobades prop de Magúncia (Holder II, 1014, que cita dels *Bonner Jahrbücher der. Rheinländer* LXIV, 43ss.).

En efecte hi ha NLL en -ACUM i -ANUM derivats de PLATI- que podrien ser tals celtismes: *Plaizac*, o *Plazians* a la Dordogne, la Charente i la Drôme (Skok, §§ 24): PLATIUS es documenta en un inscripció, i un *Pailly* del dept. Oise sembla partir d'una base *Platiliacum* segons Holder. Val a dir que ignoro si aqueix PLAT- té una explicació etimològica en cèltic (la P- indoeur. cau en cèltic, caldrà una base K^uL- (però, és possible?). Tampoc lliga bé aqueixa inicial cèltica PL amb el nostre PALAT- (potser per contaminació amb una altra arrel cèltica: la de *Palarus* «ethnicum pagi», CIL V, 4992) i de PALARIACUM (Skok § 475, cf. el nostre *Palera*, art. infra). Fet i fet, doncs, no és l'etim. llatina PALATI-ANUM prou satisfactòria, i la pista cèltica és sols una aproximació que pot ser casual.

Hi hagué potser, un parònim català, hapax mal conegut. En un doc. de Poblet de 1192 signa un *P. de Monpala* (*Cart.* de Poblet, 88). Però aquest, més que amb *Palà*, es relaciona clarament amb *Montpalau*: *Montpalau* sí és ben conegut. Un poblet i castell de Segarra, que tenim molt documentat (*Montepalatio*) (agre. a St. Antolí i Vilanova), i molt documentat en el S. XI i XII (des d'abans de 1090: *Li. Fe. Ma.* I, pp. 401-3, 431, 432, 436, 437, 439). Bernat i Arnau de Montpalau figuren en les *C. d. p.* de Font Rius a fi del S. XII (§§ 162, 189, 223, 342, en docs. des de 1181 a 1280, i p. 822). Potser també és antic el castell de *Montpalau* damunt de Pineda: ¿correspondria a aquest un «archilevita» empordanès que intervé en una concessió de 1207